

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-36>

УДК 332.1.330.322(477.87)

Лугош Лариса Миколаївна

доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту, фінансів та
інформаційних технологій,
Карпатський університет імені Августина Волошина
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6475-6091>

Larysa Luhosh

Augustine Voloshyn Carpathian University

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE REGION AND MECHANISMS OF ITS PROVISION

Анотація. У статті розглядається науковий підхід до створення засад сталого регіонального розвитку, які базуються на бренд-орієнтованому управлінні. Основою бренд-орієнтованого управління регіональним розвитком стало поняття інвестиційної привабливості регіону. Виявилось, що існує постійний зв'язок між ідеями про те, наскільки привабливим є регіон для інвестицій, брендом і його іміджем, що дозволяє розглядати регіон як товар. Інвестиційна привабливість регіону залежить від багатьох об'єктивних факторів, а також від суб'єктивного розуміння унікального бренду регіону як окремої товарної категорії з певними ціннісними характеристиками та соціально обумовленими цінами. Ці ціни формуються внутрішніми та зовнішніми факторами, які впливають на розвиток регіонального потенціалу, якість іміджу та глобальне просування бренду. Недостатнє інвестування в інфраструктуру та відсутність виваженої, комплексної та системної підтримки з боку регіональних органів влади та держави призводять до накопичення негативних факторів і чинників, посилення впливу факторів інвестиційного ризику, формування механізму стимулювання зниження регіонального розвитку та конкурентоспроможності та інвестиційної спроможності.. Закарпатська область є прикладом структурно-змістовних характеристик регіонального бренду.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, розвиток, інфраструктура, регіон, механізми, інструменти.

Summary. The article considers a scientific approach to creating the foundations of sustainable regional development, which are based on brand-oriented management. The concept of investment attractiveness of the region became the basis of brand-oriented management of regional development. It turned out that there is a constant relationship between the ideas about how attractive the region is for investment, the brand and its image, which allows to consider the region as a commodity. The investment attractiveness of the region depends on many objective factors, as well as on the subjective understanding of the unique brand of the region as a separate product category with certain value characteristics and socially determined prices. These prices are formed by internal and external factors that affect the development of regional potential, image quality and global brand promotion. Insufficient investment in infrastructure and the lack of balanced, comprehensive and systematic support from regional authorities and the state lead to the accumulation of negative factors and factors, the strengthening of the influence of investment risk factors, the formation of a mechanism for stimulating the decline of regional development and competitiveness and investment capacity. Ensuring the functioning of all sectors of the economy creates conditions for timely adaptation of the local economy to changes in the external environment, and such changes require a systematic investment policy and an increase in the investment attractiveness of the region. Today, the issue of investment attraction is becoming more and more relevant. This is due to the fact that most investments affect the socio-economic development and general economic security of the region. Capital investment contributes to economic development and production and is the driving force of regional and national economic growth. The most attractive factors for investment are: political stability of the region; developed economy and financial system of the region; sufficient availability of well-trained and competent human resources; convenient geographical location, which contributes to the development of infrastructure and production facilities; an extensive transport system with easy access throughout the region. The Transcarpathian region is an example of the structural and substantive characteristics of a regional brand.

Keywords: investment attractiveness, development, infrastructure, region, mechanisms, tools.

Постановка проблеми. Інвестиційна привабливість – це сукупність обставин, причин та факторів, які впливають на рішення інвестора щодо вкладення коштів у певний сегмент ринку. Потенційні інвестори оцінюють потенціал території на основі критеріїв та умов, що стосуються їхнього бізнесу на цій території. Ці умови можуть відрізнятися залежно від цілей інвестора, особливостей виробництва та інших факторів. У цьому контексті розглядаються такі фактори, як інфраструктурний потенціал (наприклад, географічне розташування та інфраструктура регіону), інституційний потенціал (наприклад, ступінь розвитку провідних інститутів ринкової економіки), інтелектуальний потенціал (наприклад, рівень освіти населення) та інноваційний потенціал (наприклад, обсяг впровадження новітніх технологій) [2].

Забезпечення функціонування всіх секторів економіки створює умови для своєчасної адаптації місцевої економіки до змін зовнішнього середовища, а такі зміни потребують системної інвестиційної політики та підвищення інвестиційної привабливості регіону. Сьогодні питання залучення інвестицій набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що більшість інвестицій впливають на соціально-економічний розвиток та загальну економічну безпеку регіону. Капітальні інвестиції сприяють економічному розвитку та виробництву і є рушійною силою регіонального та національного економічного зростання.

Найбільш привабливими факторами для інвестицій є:

- політична стабільність регіону
- розвинена економіка та фінансова система регіону
- достатня наявність добре підготовлених і компетентних людських ресурсів;
- зручне географічне розташування, що сприяє розвитку інфраструктури та виробничих потужностей;
- розгалужена транспортна система з легким доступом по всьому регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз інвестиційної привабливості регіону досліджували такі науковці як В. Кулявець [9], О. Вільчинська, Ю. Бондар [1], Ю. Ставська, В. Вовк [4] та інших. Тим не менше, теоретичні питання, пов'язані з особливостями підтримки регіонального розвитку через інтеграцію та напрямками його реалізації, є фрагментарними та потребують більш обґрунтованого наукового дослідження, щоб дослідити вимір інвестиційного забезпечення та способи підвищення інвестиційної привабливості сучасної регіональної інфраструктури з розміщення напрямів зниження інвестиційних ризиків.

Мета статті. Розвиток інфраструктури в регіонах має свої особливості, пов'язані зі зростанням

ролі регіонів в економічному розвитку та їх економічної автономії, а також нормативно-правового, матеріального, фінансового та людського ресурсу, достатніх для підтримки цієї автономії.

Враховуючи, що кожен регіон є частиною єдиного народногосподарського комплексу, дії, спрямовані на регіональний економічний розвиток, повинні бути пов'язані з тією роллю, яку регіон відіграє в єдиному економічному процесі. Одним з ключових елементів соціально-економічного розвитку регіону є розвиток сучасної інфраструктури, що відповідає вимогам ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закарпатська область залишається привабливим місцем для інвестицій в Україну, незважаючи на війну. Рейтингове агентство «Євро-Рейтинг» оприлюднило показники інвестиційної ефективності областей, які були розроблені на основі даних Державної служби статистики України, Служби зайнятості та інших офіційних джерел. Інвестиційна ефективність оцінювалася за допомогою розрахунків капітальних інвестицій на душу населення, іноземних інвестицій і будівельної роботи, проведеної протягом відповідного періоду часу. Крім того, було проведено дослідження динаміки, яка характеризує інвестиційну активність у регіоні, а також соціально-економічний вплив залучених коштів. За наведеними показниками цього року Закарпатська область набрала 182,75 балів і увійшла до групи «інеВ», що є хорошим результатом.

Крім Закарпаття до відповідної групи увійшли ще чотири області: Одеська, Вінницька, Харківська та Волинська. Це пов'язано зі стратегічним розташуванням регіону, який знаходиться на перехресті значних транспортних і торговельних шляхів між чотирма країнами.

Спад інвестицій у 2022 році був зумовлений початком повномасштабного вторгнення. Тим не менш, фактори безпеки в тилкових районах та можливості, створені внутрішнім переміщенням та перепрофілюванням підприємств, що становить 14,3% від загальної кількості продукції, дозволили існуючим суб'єктам господарювання продовжувати збільшувати виробничі лінії та інвестувати в компанії.

На кінець 2022 року до Закарпаття було релокеровано 374 підприємства різних форм власності, у тому числі і фізичні особи – підприємці. У розрізі видів економічної діяльності це: 46,8% – підприємства, які відносяться до ІТ-сфери; 28,1% – до сфери послуг у т.ч. і торговельних; 20,1% – підприємства переробної промисловості; 4% – сфера будівництва; решта відноситься до сфери вантажних перевезень та сільського господарства.

В інвестиційному портфелі Закарпатської області промисловість займає найбільшу нішу. З 2015 по 2020 рік інвестиції в промисловість

склали 170–215 млн дол. США. Пік інвестування на 2021 рік становить 571,3 млн дол. США (рис. 1).

Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу становив 453,0 дол. США. У цілому збільшення сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці, у 2022 році становило (324,1 млн дол. США), що у 2,3 рази більше обсягів інвестицій до початку року.

В області працюють інвестори із 49-ти країн світу, на 10 з них припадає більше 96,1% загального обсягу прямих іноземних інвестицій. Із країн Європейського Союзу надійшло 544,3 млн дол. США інвестицій (96,0% загального обсягу), 21,8 млн дол. США (3,9% – з інших країн).

Найбільші обсяги іноземних інвестицій надійшли із 1. Кіпру – 208,8 млн дол. США (51,5% загального обсягу), 2. Австрії – 51,2 млн дол. США (12,6%), 3. Нідерландів – 35,1 млн дол. США (8,7%), 4. Німеччини – 24,7 млн дол. США (6,1%), 5. Угорщини – 21,6 млн дол. США (5,3%), 6. Люксембургу – 9,9 млн дол. США (2,4%), 7. Естонії – 5,9 млн дол. США (1,5%), 8. Польщі – 5,8 млн дол. США (1,4%), 9. Чехії – 5,1 млн дол. США (1,3%), 10. Сполучених Штатів Америки – 4,8 млн дол. США (1,2%), 11. Словаччини – 4,0 млн дол. США (1,0%).

Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності розміщені таким чином: промисловість – 87,0% від загального обсягу, операції з нерухомим майном – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів і мотоциклів – 3,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 1,0%, тимчасове розміщення й організація харчування – 2,1%,

охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,5%, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 1,0%, сільське господарство, лісове та рибне господарство – 0,4%, професійна, наукова та технічна діяльність – 0,1%, інші види – 0,1% (інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; освіта; обов'язкове соціальне страхування).

Капітальні інвестиції є індикатором реальних інвестицій і відіграють важливу роль у визначенні інвестиційної привабливості регіону. Проаналізуємо структуру капітальних інвестицій.

На переробну промисловість області (харчову, машинобудівну та легку) припало 37% інвестицій у 2021 році. Саме відновлення споживчого ринку призвело до інвестиції у виробництво харчових продуктів. Зростання у машинобудуванні було зумовлене збільшенням виробництва транспортних засобів у Європі після COVID. Україна та країни-партнери почали інвестувати в енергетичну інфраструктуру, що постачає енергію до Європи (47% від загального обсягу інвестицій). Інвестиції в сектор нерухомості (5%) та роздрібною торгівлі (3%) були незначними, що пов'язано з низьким споживчим попитом у регіоні через невелику кількість населення, нерозвиненість міської інфраструктури та нездатність впоратися з напливом мігрантів.

Сільське господарство, спеціалізований сектор Закарпаття, характеризується тенденцією до скорочення інвестицій: між 2015 та 2023 роками інвестиції скоротилися більш ніж утричі (з 5,5 млн доларів США до 1,5 млн доларів США).

Особливості сільського господарства включають високу капіталомісткість і низьку фондвід-

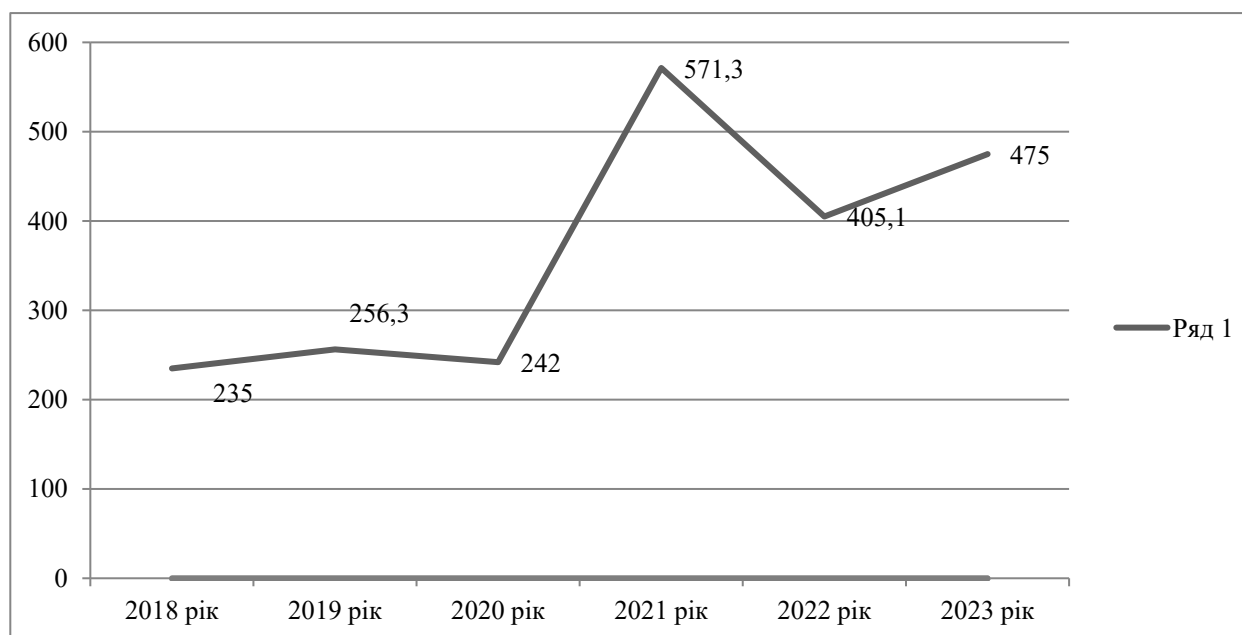

Рисунок 1 – Динаміка інвестицій у промисловість Закарпатської області, млн дол. США

Джерело: створено автором за [3]

дачу, сезонність виробництва, значну тривалість виробничого циклу, залежність від природно-кліматичних факторів, високий ризик, повний оборот коштів, низький рівень технологічної оснащеності та низьку рентабельність, ці фактори пояснюють труднощі щодо інвестиційної привабливості аграрних підприємств.

Наразі сільське господарство в регіоні розвивається на основі внутрішніх інвестицій місцевих фермерів та підприємств. Після відкриття внутрішнього ринку землі дрібні фермери в низинних районах Закарпатської області збільшили вирощування сої, кукурудзи та соняшнику. Заслужують на увагу інвестиції у виноградарство та виноробство з боку Шато Чизай у Берегово, яке обробляє 272 га землі. Через військові дії та економічну кризу, тимчасову окупацію та видобуток корисних копалин у східній та південній частинах області, сільське господарство регіону потребує значних фінансових вливань для поповнення національного ринку сільськогосподарської продукції. Наразі область постачає тепличні овочі та продукцію відкритого ґрунту до сусідніх регіонів. Географія прямих іноземних інвестицій визначається близькістю до країн ЄС, на які припадає понад 91%. Цьому сприяє система пунктів пропуску в регіоні та добре розвинена інфраструктура [5].

Висновки. Таким чином, ефективність управління інвестиціями та розвитком у сучасних регіональних структурах забезпечується спрямованістю інвестиційної політики, що реалізується, на досягнення стратегічних цілей регіональних програм і проектів. Чітко визначивши цілі, результати та вигоди інвестиційних проектів, враховуючи взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю, інвестиційним потенціалом та інвестиційним ризиком, регіональні органи влади та потенційні інвестори можуть досягти стратегічних цілей інвестиційних проектів. Можна визначити пріоритетні напрямки розвитку регіональної інфраструктури, які найкраще сприятимуть досягненню поточних і довгострокових цілей соціально-економічного розвитку регіону, і водночас визначити шляхи ефективного розвитку інфраструктури регіону.

До таких завдань та заходів можна віднести:

- стимулювання розвитку мережі індустріальних та еко-індустріальних парків;
- організація та проведення офіційних зустрічей та конференцій з питань популяризації інвестиційних можливостей та розвитку експортного потенціалу підприємств області;
- актуалізація та поширення інформації про інвестиційні та експортні пропозиції територіальних громад з метою залучення інвестиційних коштів у їх розвиток, земельні ділянки, об'єкти нерухомості, які пропонуються для реалізації інвестиційних проектів;
- надання консультативно-методичної допомоги територіальним громадам щодо розробки інвестиційних паспортів та інвестиційних проектів, інформаційний супровід реалізації проектів зі значними інвестиціями на території області;
- залучення представників бізнес-спільноти області до участі у інвестиційних форумах та бізнес-конференціях;
- співпраця та налагодження обміну інформацією із зацікавленими державними установами у напрямі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення інвестицій, офіційними представництвами України за кордоном, у тому числі торговельно-економічними місіями у їх складі, для промоції інвестиційного та експортного потенціалу підприємств області під час виставково-ярмаркових заходів, презентацій, візитів;
- налагодження оперативного обміну актуальною інформацією з питань інвестування.

Прямі інвестиції та транскордонне співробітництво сприяють економічній стабільності в Закарпатській області. Політична стабільність, інвестиційні гарантії та спрощені адміністративні процедури також є важливими факторами, що формують інвестиційний клімат. Плани розвитку соціальної інфраструктури також мають бути розроблені з урахуванням економічної активності внутрішньо переміщених осіб. Сільське господарство має стати важливим інвестиційним сектором через продаж сільськогосподарських земель та запровадження ефективних механізмів залучення іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю.А. Диверсифікація інвестиційного портфелю. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 270–273.
2. Бутка М.П. Економічний простір регіону в інтеграційній стратегії розвитку: колективна монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 432 с.
3. Бражко О. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 12. С. 16–20.
4. Вовк В.М., Паславська І.М. Інвестиції та їхні оптимізаційні моделі: Навчальний посібник. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. 2009. 286 с.
5. Влах М.Р., Зизень І.Д. Перспективи розвитку прикордонної інфраструктури Закарпатської області. *Професор Ольга Заставецька – вчена, педагог, організатор географічної науки (до 70-ої річниці від дня народження вченої)*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 27 квітня, 2023. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, с. 119–125.

6. Влах М.Р., Зизень І.Д. Зовнішньо-торговельні зв'язки Закарпатської області: суспільно-географічний аналіз. *Географічні аспекти просторової організації території, суспільства та збалансованого природокористування: Матеріали IV науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених*. 24-26 травня, 2023. Ужгород : ПП Данило С.І., с. 84–87.
7. Васильєв О. Методологія і практика інфраструктурного забезпечення функціонування і розвитку регіонів України: монографія. Харків : ХНАМГ, 2007. 341 с.
8. Кербікова А.С., Письменна О.О., Гулик Т.В. Діагностика інвестиційної привабливості регіонів України. *Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr 2020*. 2020. Band 1. С. 10–15.
9. Кулявець В.Г. Інвестиційна привабливість Вінницького регіону з точки зору міжнародних інвесторів. *Економічний вісник Дніпровської політехніки. Рубрика: Міжнародні економічні відносини*. 2021. № 4 (76). С. 58–65.
10. Лещук Г.В. Систематизація підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. № 29. С. 93–97.
11. Подолянчук О.А., Гудзенко Н.М. Капітальні інвестиції: нормативно-правове регулювання та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки та практики*. 2021. № 2. С. 166–181.
12. Сотниченко Л. Забезпечення конкурентоспроможності регіону на засадах розвитку його інфраструктури: автореф. дис. докт. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка». Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля Міністерства освіти і науки України. Сєверодонецьк, 2016. 38 с.
13. Програма розвитку прикордонної інфраструктури в Закарпатській області на 2018–2022 роки. URL: <https://www.carpathian.org.ua>

References:

1. Bondar Yu. A. (2017) Dyversyfikatsiia investytsiinoho portfeliiu. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 16, pp. 270–273. (in Ukrainian)
2. Butka M. P. (2016) Ekonomichniy prostir rehionu v intehtatsiinii stratehii rozvytku: kolektyvna monohrafiia. Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo, 432 p. (in Ukrainian)
3. Brazhko O. (2009) Osoblyvosti formuvannia otsinky investytsiinoi pryvablyvosti ekonomiky. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 12, pp. 16–20. (in Ukrainian)
4. Vovk V. M., Paslavskaya I. M. (2009) Investytsii ta yikhni optymizatsiini modeli: Navchalnyi posibnyk. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU imeni Ivana Franka. 286 p. (in Ukrainian)
5. Vlach M. R., Zyzen I. D. (April 27, 2023) Perspektyvy rozvytku prykordonnoi infrastrukturny Zakarpatskoi oblasti. *Profesor Olha Zastavetska – vchena, pedahoh, orhanizator heohrafichnoi nauky (do 70-oi richnytsi vid dnia narodzhenniyavchenoi): materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii*. Ternopil: TNPU im. V. Hnatiuka, pp. 119–125. (in Ukrainian)
6. Vlach M. R., Zyzen I. D. (May 24-26, 2023) Zovnishno-torhovelni zviazky Zakarpatskoi oblasti: suspilno-heohrafichniy analiz. *Heohrafichni aspekty prostorovoi orhanizatsii terytorii, suspilstva ta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia: Materialy IV naukovy-praktychnoi konferentsii studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh*. Uzhhorod: PP Danylo S.I., pp. 84–87. (in Ukrainian)
7. Vasyliiev O. (2007) Metodolohiia i praktyka infrastrukturnoho zabezpechennia funktsionuvannia i rozvytku rehioniv Ukrainy: monohrafiia. Kharkiv: KhNAMH, 341 p. (in Ukrainian)
8. Kerbikova A. S., Pysmenna O. O., Hulyk T. V. (2020) Diahnostyka investytsiinoi pryvablyvosti rehioniv Ukrainy. *Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr 2020*. Band 1. P. 10–15. (in Ukrainian)
9. Kuliavets V. H. (2021) Investytsiina pryvablyvist Vinnytskoho rehionu z tochky zoru mizhnarodnykh investoriv. *Ekonomichniy visnyk Dniprovskoi politekhniki* Rubryka: *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*, no. 4 (76), pp. 58–65.
10. Leshchuk H. V. (2020) Systematyzatsiia pidkhodiv do otsiniuvannia investytsiinoi pryvablyvosti rehionu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*. no. 29. pp. 93–97. (in Ukrainian)
11. Podolianshchuk O. A., Hudzenko N. M. (2021) Kapitalni investytsii: normatyvno-pravove rehuliuвання ta oblik. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky ta praktyky*, no. 2, pp. 166–181. (in Ukrainian)
12. Sotnychenko L. (2016) Zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehionu na zasadakh rozvytku yoho infrastrukturny: avtoref. dys.dokt. ekon. nauk: spets. 08.00.05 «Rozvytok produktyvnykh syl i rehionalna ekonomika». Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Sieverodonetsk. 38 p. (in Ukrainian)
13. Prohrama rozvytku prykordonnoi infrastrukturny v Zakarpatskii oblasti na 2018–2022 roky. Available at: <https://www.carpathian.org.ua> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 02.09.2024